

PAPER DETAILS

TITLE: Yargıtay 3. Ceza Dairesi'nin 2023/12611 Esas, 2023/Degisik Is Karar Sayili ve 8.11.2023 Tarihli Kararının Anayasa Mahkemesi Üyeleri Hakkında Suç Duyurusunda Bulunulması Noktasında İncelenmesi

AUTHORS: Burak Tas

PAGES: 150-171

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4017012>

Yargıtay 3. Ceza Dairesi'nin 2023/12611 Esas, 2023/Değişik İş Karar Sayılı ve 8.11.2023 Tarihli Kararının Anayasa Mahkemesi Üyeleri Hakkında Suç Duyurusunda Bulunulması Noktasında İncelenmesi

**Prüfung des Beschlusses der Dritten Kammer für Strafsachen des
Kassationsgerichtshofs mit den Aktenzeichen 2023/12611,
2023/Sonstige Fragen und 8.11.2023 datiert im Hinblick auf die
Einreichung von Strafanzeigen gegen die Mitglieder des
Verfassungsgerichts**

Araş. Gör. Dr. Burak TAŞ*

ÖZ

Yargıtay 3. Ceza Dairesi, Anayasa Mahkemesi'nin Şerafettin Can ATALAY 2 kararında verdiği milletvekili dokunulmazlığından yararlandırılmaya yönelik yeniden yargılama hükmüne uymama kararı almıştır. Yargıtay 3. Ceza Dairesi bu kararıyla Anayasa Mahkemesi'nin yargısal aktivizm gibi yargı yetkisinin sınırını aştığı gerekçesiyle hak ihlali kararı veren üyeler hakkında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na Yüce Divan'da yargılanmaları için suç duyurusunda bulunmuştur. Yargıtay'ın bu kararı beraberinde birçok soru doğurmaktadır. Bu çalışmada Anayasa Mahkemesi üyeleri hakkında suç duyurusunda bulunurken isnat konusu suç fiilinin açıkça belirtilmesinin gerekip gerekmediği, özel soruşturma usulünde suç duyurusunun hangi makama yapılması gerektiği, Anayasa Mahkemesi üyeleri hakkında soruşturmanın ne şekilde yapılması gerektiği ve nihayetinde bu suç duyurusunun hukuk devleti ilkesini benimsemiş bir toplumda ve uluslararası camiada doğuracağı potansiyel sorunların ne olduğu sorularına cevap aranmaktadır.

* Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, ORCID: 0000-0001-6481-1580, tas.burak@outlook.com

Anahtar Kelimeler: *Suç Duyurusu, Özel Soruşturma Usulü, Yüce Divan, Etkili Başvuru Yolu*

Examination of the Decision of the Third Chamber for Criminal Matters of Court of Cassation Numbered 2023/12611 File no., 2023/Other Issues and 8.11.2023 Dated in terms of Filing Criminal Complaints against the Members of the Constitutional Court

ABSTRACT

The 3rd Criminal Chamber of the Court of Cassation has decided not to comply with the Constitutional Court's ruling in the şerafettin Can ATALAY 2 judgment on retrial to benefit from parliamentary immunity. This decision, the 3rd Criminal Chamber of the Court of Cassation filed a criminal complaint to the Office of Chief Public Prosecutor of the Court of Cassation against the members of the Constitutional Court who ruled on the violation of rights on the grounds that the Constitutional Court exceeded the limits of its judicial authority, such as judicial activism so that they could be tried before the Supreme Criminal Tribunal. This decision of the Court of Cassation raises many questions. This study seeks answers to the questions of whether it is necessary to clearly specify the criminal act that is the subject of the accusation when filing a criminal complaint against the members of the Constitutional Court, to which authority the criminal complaint should be filed in the special investigation procedure, how the investigation should be conducted against the members of the Constitutional Court, and finally, what are the potential problems that this criminal complaint will cause in a society that has adopted the rule of law principle and in the international community.

Keywords: *Criminal Complaint, Special Investigation Procedure, Supreme Criminal Tribunal, Effective Remedy*

I. GİRİŞ VE OLAYIN ÖZETİ

Şerafettin Can ATALAY, Anayasa Mahkemesi'ne (AYM) üç kez bireysel başvuruda bulunmuştur. İlk kararda¹ AYM, ilgili hakkında Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine oy çokluğuyla karar vermiştir. İkinci kararda² AYM, Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınan seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ve Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine oy çokluğuyla karar vermiştir.

2023/12611 Esas, 2023/Değişik İş Karar ve 8.11.2023 Tarihli Yargıtay 3. Ceza Dairesinin kararına esas teşkil eden olayda Şerafettin Can ATALAY'ın 20.07.2023 tarihinde Anayasa Mahkemesi'ne yapmış olduğu 2023/53898 numaralı bireysel başvurusu üzerine Anayasa Mahkemesi tarafından 25.10.2023 tarihinde verilen hak ihlali kararı (Şerafettin Can ATALAY 2) inceleme konusu yapılmıştır.

İnceleme sonucunda esasa ilişkin değerlendirmesinin yanında Yargıtay, Anayasa hükümlerini ihlal eden ve kendisine verilen yetki sınırlarını yasal olmayacak şekilde aştığı kanaatiyle hak ihlalinin kabulü yönünde oy kullanan Anayasa Mahkemesi üyeleri hakkında gereğinin takdir ve ifası için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmasına karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi, Şerafettin Can ATALAY 2 kararına uyulmadığı gerekçesiyle Şerafettin Can ATALAY 3 kararında³ Anayasa'nın 148. maddesinde güvence altına alınan bireysel başvuru hakkının ihlal edildiğine oybirliğiyle; Anayasa'nın 67. maddesinde güvence altına alınan seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı ve Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ise oy çokluğuyla karar vermiştir. Bu süreçte yeniden yargılamaya yönelik hükme İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi tekrar uymamış ve kararı tekrar Yargıtay'a göndermiştir.

¹ Başvuru No: 2021/9387 ve Tarih:19/1/2023.

² Başvuru No: 2023/53898 ve Tarih: 25/10/2023.

³ Başvuru No: 2023/99744 ve Tarih: 21/12/2023.

II. ÇÖZÜMLENMESİ GEREKEN HUKUKİ PROBLEMLER

* Suç Duyurusunda Bulunurken İşlendiği İddia Olunan Suç Bilgisi Verilmesi Gerekir Mi?

* Özel Soruşturma Usulü Düzenlenen Konularda Suç Duyurusu Hangi Makama Yapılmalıdır?

* Anayasa Mahkemesi Üyeleri Hakkında Suç Duyurusunda Bulunulduğunda Nasıl Bir Usul İzlenmelidir?

* Yüksek Mahkeme Üyelerinin Verdikleri Karar Nedeniyle Haklarında Suç Duyurusunda Bulunulmasının Olası Sonuçları Nelerdir?

III. DEĞERLENDİRME

1. Hukuki Probleme İlişkin: Suç Duyurusunda Bulunurken Fail ve İşlendiği İddia Olunan Suç Bilgisi Verilmesi Gerekir Mi?

Bir suçtan haberdar olan kişilerin suç işlendiği yönündeki bildirimlerine, adli makamlara suç haberi vermelerine suç ihbarı denilir.⁴ CMK m. 158/1'e göre suç ihbarı Cumhuriyet Başsavcılığı veya kolluk makamlarına yapılabilecektir. Suç duyurusu ise takip makamlarının suç işlendiğini öğrenme yollarından birini oluşturmaktadır.⁵ Kanunlarda, belirli bir kamu görevi yürüten kişi ve makamlara işlendiği öğrenilen suçu ilgili makamlara bildirim yükümlülüğü yüklenmiştir. Bu bildirim yükümlülüğü kapsamında yapılan suç duyuruları esas itibarıyla ihbar niteliğindedir. TCK ve CMK'de "suç duyurusu" ifadesi yerine "ihbar" kavramı tercih edilmiştir. İhbar ve suç duyurusu muhteviyat itibarıyla esasen dilekçe

⁴ Yener Ünver/Hakan Hakeri, Ceza Muhakemesi Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 516; Nevzat Toroslu/Metin Feyzioğlu, Ceza Muhakemesi Hukuku, Savaş Yayınevi, Ankara, 2019, s. 306; Nur Centel/Hamide Zafer, Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Yayınevi, İstanbul, 2022, s. 103.

İhbar, şikâyetten farklı olarak bir muhakeme şartı niteliği taşımamaktadır. İhbar, bir suçtan dolayı durumun yetkili makamlara bildirilmesidir. Murat Volkan Dülger/Şaban Cankat Taşkın, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara, 2023, s. 645.

⁵ Toroslu/Feyzioğlu, s. 307.

hakkının kullanımı niteliğindedir ve bu yönüyle aynı hukuki rejime tabidir.

Suç ihbarında bulunmak dilekçe hakkının kullanımı niteliğinde olduğundan belli bir içeriği haiz olmalıdır. Fail olduğu iddia olunan kişilerin adının ihbarda yer alması zorunlu değildir. İhbarın konusu haksızlık teşkil ettiği düşünülen olaydır (vaka). Söz konusu Yargıtay kararında *“Anayasa hükümlerini ihlal eden ve kendisine verilen yetki sınırlarını yasal olmayacak şekilde aşarak hak ihlalinin kabulü yönünde oy kullanan ilgili Anayasa Mahkemesi üyeleri hakkında gereğinin takdir ve ifası için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı’na suç duyurusunda bulunulmasına”* şeklinde isim vermeden ancak hak ihlali yönünde kabul kararı kullanan üyeler hakkında ihbarda bulunulmuştur. İlgili AYM bireysel başvuru kararı incelendiğinde hak ihlali yönünde oy kullanan üyelerin belirlenebilir olduğu görülebilir. Anayasa’nın 67. Maddesinde güvence altına alınan seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı ile Anayasa’nın 19. Maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine Muammer TOPAL, Yıldız SEFERİNOĞLU, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE karşı oy kullanmıştır. Bu yönüyle fail olduğu düşünülen kişilerin belirtilmesi şart olmasa da⁶ ilgili AYM kararından kimler hakkında ihbarda bulunulduğu anlaşılmaktadır.

Suç duyurusunda hangi suçtan dolayı bildirimde bulunulduğu hususunun açıklanmasının gerekli olup olmadığı hakkında Kanun’da bir açıklık bulunmamaktadır. Doktrinde kabul edildiği üzere ihbar ve şikâyetin konusu haksızlık teşkil eden olaydır.⁷ Fail değil fiil ihbar edilir. Ayrıca hangi suçtan dolayı ihbar yapıldığının belirtilmesi gerekmemektedir.

Yargıtay, kararında ilk olarak hükümlü Şerafettin Can ATALAY hakkında kurulan mahkumiyet hükmü yönünden temyiz incelemesinin tamamlanmış olduğunu; bireysel başvurunun yeni bir itiraz veya temyiz

⁶ Erdener Yurtcan, Ceza Muhakemesi Şerhi, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 1263.

⁷ Fatih Selami Mahmutoglu/Serra Karadeniz, Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi, Beta Yayınları, İstanbul, 2021, s. 1601.

yolu olmadığını ve Anayasa Mahkemesi'nin Yargıtay gibi yüksek bir mahkemenin kararını her türlü hukuka aykırılık sorunu yönünden inceleyebilecek olan bir süper temyiz makamı olmadığı hâlde temyiz mahkemesi olan Yargıtay'ın kararını, yeniden yargılama görüntüsü altında dosyanın esasına da girip adeta bozmak suretiyle kendisine yasal dayanaktan yoksun, gereğinden fazla ve yasal yetkisini aşacak şekilde anlam yüklediğini savunmuştur. İlaveten Anayasa Mahkemesi'nin, Yargıtay'ın temyiz incelemesi sonucu verilen infazı kabil ve kesinleşmiş kararını dikkate almaksızın inceleme yaptığını da vurgulamıştır. Yargıtay burada kısaca AYM üyelerinin süper temyiz mahkemesi gibi yetkisini aşarak karar verdiğini ifade etmiştir.

İkinci olarak Anayasa m. 84/2 açısından Anayasa Mahkemesi'ne müracaat imkânı tanınmadığı gibi Anayasa Mahkemesi'nin bu konuda da inceleme yetkisi bulunmadığı ifade edilmiştir. Milletvekili dokunulmazlığı yönünden Anayasa'nın 14. Maddesinin hangi suçları kapsadığının anayasal ya da yasal düzenleme dışında yargısal bir yorumla belirlenmesinin ciddi sıkıntılara yol açacağını ve sağlıklı olmayacağını belirten AYM'nin bugüne kadar hem norm denetimi kararlarında, örneğin yürütmeyi durdurma kararı vermesi ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun doğru uygulanmadığından bahisle iptali gibi tartışmalı kararlarında hem de sonradan kendisine tali görev olarak verilen bireysel başvuru kararlarında, anayasal veya yasal bir yetkisi olmamasına rağmen hiçbir organ tarafından denetlenmemenin vermiş olduğu rahatlıkla da, içtihat yoluyla anayasal yetkisini sürekli artırmak ve kötüye kullanmak suretiyle kendisinin, daha önceden norm denetimi görevi sırasında sıkça dile getirilen yasama organı üzerinde vesayet organı olduğuna yönelik eleştirilerin, bireysel başvuruya ilişkin yetkinin verilmesi üzerine yüksek mahkemeler dahil tüm yargı üzerinde de ortaya çıkmasına neden olduğu ifade edilmiştir. Kararda, AYM'nin Anayasa Mahkemesi kararlarının objektif işlevinden söz ederek Yargıtay 3. CD üyelerini *"ihmal suçunu işlemişlerdir"* şeklinde tehdit ettiği belirtilmiştir. Kararda, *"şeklen denetleyemediği Anayasa hükmünü uygulanamaz hâle getirme, kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamı tüketilmeden bireysel başvuruları kabul etme, soruşturmalara müdahil olma, kovuşturmaları yapılamaz hâle getirme"* şeklindeki fiilleriyle AYM'nin yargısal aktivizmde

bulunduğu ifade edilmiştir. Yargıtay, AYM'nin Anayasa'ya aykırı olarak verdiği kararları ile kendisini Anayasa ve kanunlardan üstün gördüğüne ve bu tavrının Anayasa'yı uygulanamaz hâle getirerek kendisinin sorgulanmasına ve meşruiyetinin tartışılmasına yol açtığına işaret etmiştir. Böylece Yargıtay, AYM üyelerinin anayasal görev ve yetkisini kötüye kullandığını vurgulamıştır.

Son olarak Yargıtay *“Devletin cebri gücünü ve görevleri gereği Devletin kamu gücünü elinde bulunduran kimselerin, sahip oldukları kamu gücünü sürekli Anayasa'ya aykırı bir şekilde kullanmalarının, Anayasayı ihlal etme eyleminin işlenmesinde kolaylık sağlayacağı aşikardır.”* ifadesiyle AYM'nin anayasayı ihlal ettiklerini ifade etmiştir.

Yargıtay AYM üyeleri ile ilgili yaptığı değerlendirmelerde temel olarak AYM üyelerinin yargısal aktivizme varacak ölçüde anayasal yetkisini aştığını belirtmektedir. Bu kapsamda da Anayasa'nın ihlal edildiği savunulmuştur.

Bu yönüyle Yargıtay'ın ihbar konusunu fiilleri somutlaştırmış olduğu görülmektedir. Ancak bu fiillerin hangi suçları karşıladığı hususu açıklanmamıştır. Daha önce de ifade edildiği üzere ihbar konusu fiillerin hangi suçlara tekabül ettiğinin ihbarda belirtilmesi kurucu bir şart teşkil etmemektedir. Nitekim şikâyetin veya ihbarın konusu fail ve suç değildir. Şikâyet ve ihbarın konusu bizatihi fiildir. Bu nedenle de ihbarın teknik anlamda hukuka aykırı bir yönü bulunmamaktadır. Ancak hukukçu olmayan hatta Yüksek Mahkeme üyesi olmayan kişilerin ihbar konusu fiilin hangi suçu teşkil ettiğini belirtmesinin gerekmemesi makul karşılanabilse de kanaatimizce Yargıtay'ın AYM üyelerine hangi suçu isnat ettiklerini ifade etmeleri yerinde olurdu. Davasız yargılama olmaz ilkesi soruşturma öncesi ihbar aşamasında geçerli olmasa da bir ülkenin Yüksek Mahkeme üyeleri hakkında suç duyurusunda bulunulacaksa en azından isnat edilen fiilin karşılığı suçun belirtilmesi önem arz etmektedir. Kamuoyunun bilgilendirilmesi noktasında, bunun yüksek mahkeme üyeleri arası bir güç yarışı olarak değerlendirilmemesi için hangi fiillerin hangi suçu karşıladığı hususunun açıklanmasının hukuk devleti ilkesini benimsemiş bir toplumda önem arz ettiği kanaatindeyiz.

2. Hukuki Probleme İlişkin: Özel Soruşturma Usulü Düzenlenen Konularda Suç Duyurusu Hangi Makama Yapılmalıdır?

CMK m. 158/4'e göre kamu görevinin yürütülmesiyle bağlantılı olarak işlendiği iddia edilen bir suç nedeniyle, ilgili kurum ve kuruluş idaresine yapılan ihbarın gecikmeksizin ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesi gerekir. Ancak bu hüküm özel soruşturma usulünde geçerli değildir. Kamu görevinin yürütülmesiyle ilgili görev suçlarında kanun koyucu özel soruşturma usulü öngördüğünde; söz gelimi avukatlar, noterler, hâkim ve savcılar hakkında yapılan soruşturmalarda Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturma işlemlerinin yürütülmesinde yetkili değildir. Aynı şekilde Anayasa Mahkemesi üyeleri hakkında adli soruşturma yürütülmesinde de Cumhuriyet Başsavcılığı yetkili değildir. Yüce Divan yargılamasında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı havale organı vazifesi görmektedir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının yetkisi 6216 sayılı Kanun m. 57/4'te duruşmada savcılık görevinin ifası şeklinde belirlenmiştir.

CMK'ye göre suç işlendiği yönünde izlenimin (basit şüphenin) oluşmasıyla soruşturma evresi başlamaktadır. Adli soruşturmanın ilk sınırı basit şüpheye erişme aşamasıdır. Cumhuriyet savcısının yetkili kılınmadığı, AYM üyeleri hakkında öngörülen usulde olduğu gibi iddianame⁸ düzenlemeye yetkili Soruşturma Kurulu'nun ihbarla suçtan haberdar olması söz konusu olabilmektedir. İhbar ve şikâyetin yapılacağı mercilerin düzenlendiği CMK m. 158 hükmünde bu kişi ve mercilerden bahsedilmemektedir.

⁸ Söz konusu kanuni düzenlemede kullanılan iddianame ifadesi gerçek anlamda iddianamenin fonksiyonları karşılayacak nitelikte değildir (Caner Gürühan/Hatice Perктаş-Yavuz/H. Emre Sofuoğlu, "Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianame Yerine Geçen Belge Kavramı", Yargıtay Dergisi, Cilt:48, Sayı:2, 2022, 435-532, s. 484). Kanaatimizce kanunda ifade edilen iddianame, iddianame yerine geçen belge fonksiyonunu ifa etmektedir. Aksi görüş ise kanunda açıkça iddianame düzenlenmesinden söz edildiği için bu belgenin iddianame yerine geçmediğini savunmaktadır. Bkz. Gürühan/Perктаş Yavuz/Sofuoğlu, s. 484.

Yargıtay, Anayasa Mahkemesi üyeleri hakkında Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulmasına karar vermiştir. Kanaatimizce burada soruşturma yürütmekle görevli makam Anayasa Mahkemesi Genel Kuruludur (6216 sayılı Kanun m. 16/1). Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın Türkiye Başsavcılığı gibi bir misyonu ve yetkisi bulunmamaktadır. Yetkisi tüm ülkeye şamil bir başsavcılık örgütlenmesi kanunda öngörülmüş değildir. Yargıtay Cumhuriyet Savcılığı süper savcılık makamı yahut Türkiye Başsavcılığı da değildir. Bu nedenle suç duyurusunun Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na gönderilmesi gerekirdi.

3. Hukuki Probleme İlişkin: Anayasa Mahkemesi Üyeleri Hakkında Suç Duyurusunda Bulunulduğunda Soruşturma Kurulunun Teşekkülü Mümkün Olabilecek Midir?

6216 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun m. 16'da Anayasa Mahkemesi başkanının ve üyelerinin görevlerinden doğan veya görevleri sırasında işledikleri iddia edilen suçları ve kişisel suçları için soruşturma açılmasının AYM Genel Kurulu'nun kararına bağlı olduğu düzenlenmiştir. Başkanın gereken hâllerde işi Genel Kurula götürmeden önce üyelerden birine ön inceleme yaptırabileceği; soruşturma açılmasına yer olup olmadığının belirlenmesi için gerekli incelemeyi yapmak üzere görevlendirilen üyenin de incelemesini tamamladıktan sonra durumu bir raporla Başkana bildireceği belirtilmiştir.

Genel Kurul, soruşturma açılmasına yer olmadığına karar verirse bu karar, ilgili üye ile ihbar ve şikâyetle bulunanlara tebliğ edilir. Soruşturma açılmasına karar verildiği takdirde Genel Kurul, üyeler arasından üç kişiyi Soruşturma Kurulunu oluşturmak üzere seçer. Soruşturma Kurulu soruşturma sonunda kamu davasının açılmasına gerek görmezse kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verir. Kurul, kamu davası açılmasını gerekli görürse düzenleyeceği iddianameyi ve dosyayı görevleriyle ilgili suçlarda Yüce Divan sıfatıyla yargılama yapmak üzere Anayasa Mahkemesi'ne, kişisel suçlarda ise Yargıtay ilgili ceza dairesine tevdi olunmak üzere Başkanlığa gönderir. Soruşturma Kurulunun vereceği kararlar şüpheliye ve varsa şikâyetçiye

tebliğ olunur (6126 sayılı Kanun m. 17/4, m. 21/1-f; Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü m. 15/2).

Soruşturmaların yürütülmesinde görev alan yetkililerin ve tüm karar vericilerin soruşturma yapılan olayla ilgili kişilerden bağımsız olması gerekmektedir.⁹ Kanun koyucu AYM üyelerinin yargılanmasında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) etkili soruşturmada sağlanması gereken bağımsızlık ve tarafsızlık kriterine oldukça aykırı bir usul belirlemiştir. AYM de soruşturmayı yürütenle şüpheli arasında bulunan kurumsal bağın etkili soruşturmanın bağımsızlığını zedeleyeceğini ifade etmektedir.¹⁰ Hiyerarşik veya kurumsal bağlantıların yokluğundan ziyade pratik anlamda bağımsızlık da önem arz etmektedir.¹¹

AİHM *Buntov/Rusya*¹² kararında soruşturmanın bağımsız olması gerektiğini ve soruşturmayı yürütenlerin olaya karıştığı iddia edilen kişilerle aynı departmanın üyeleri olduğu durumlarda soruşturmanın bağımsız olmadığını kabul etmiştir. Mahkeme, soruşturmanın bağımsızlığının sadece hiyerarşik veya kurumsal bir bağlantının yokluğunu değil, aynı zamanda pratik açıdan bağımsızlığı da barındırdığını ifade etmektedir.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu'nun birlikte çalıştığı aynı kurumda yer alan üyelerin yargılanabilmeleri noktasında karar verici olarak tayin edilmesi doğru olmamıştır. Ayrıca üyelerin çoğunluğunun suç işlediği iddiasında söz konusu muhakeme usulü kendi içinde işlerlik kazanamaz hâle gelecektir. Şerafettin Can ATALAY hakkında hak ihlalinin kabulü yönünde oy kullanan üyeler hakkında suç duyurusunda bulunulduğu için karşı oy kullanan üyelerin bu kişiler hakkında özel soruşturmayı yürütmesini beklemek makul olmayacaktır.

⁹ Yener Ünver/Hakan Hakeri, Ceza Muhakemesi Hukuku III, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023, 1561.

Bağımsızlığın soruşturmada önemi için bkz. AİHM *Ramsahai ve Diğerleri/Hollanda Başvurusu*, Başvuru No: 52391/99 ve Tarih: 15.05.2007; AYM, *Cemil Danışman Başvurusu*, Başvuru No: 2013/6319 ve Tarih: 16.7.2014.

¹⁰ AYM, *Sirri Yeni Başvurusu*, Başvuru No: 2017/34153 ve Tarih: 24.5.2023.

¹¹ Ünver - Hakeri, Cilt III, s. 1562.

¹² Başvuru No: 27026/10 ve Tarih: 5.6.2012.

Bu ise AİHM'nin öngördüğü bağımsızlık ve tarafsızlık kriterinin ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Mevzuatta Soruşturma Kurulunu Genel Kurul'un tayin edeceği belirtilmiştir. Suç duyurusunun, AYM'nin *Şerafettin Can ATALAY* 2 kararında ihlal kararı veren üyeler için yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu noktada Soruşturma Kurulu'nun söz konusu kararda karşı oy kullanan Muammer TOPAL, Yıldız SEFERİNOĞLU, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE tarafından mı seçilmesi gerekecektir? Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, Başkan veya başkanvekilinin başkanlığında en az on üye ile toplanmaktadır (6216 sayılı Kanun m. 21/1). Kararda ise dokuz üye hakkında suç duyurusunda bulunulduğu anlaşılmaktadır. Bu noktada toplantı yeter sayısının sağlanması mümkün görünmemektedir. Kaldı ki Başkan da ihlal kararına imza atan diğer üyeler arasındadır. Bu yönüyle Yüce Divan muhakemesi için Başkan'ın Kanun'da kendisine verilen vazifeleri yerine getirmesi fiilen imkânsızdır.

4. Hukuki Probleme İlişkin: Yüksek Mahkeme Üyelerinin Verdikleri Karar Nedeniyle Haklarında Suç Duyurusunda Bulunulmasının Olası Sonuçları Nelerdir?

Türkiye Cumhuriyeti'nde negatif kanun koyuculuk gibi önemli bir görev ifa eden Anayasa Mahkemesi üyeleri hakkında görevlerinin ifası kapsamında suç duyurusunda bulunulması ve özellikle bunun Yargıtay tarafından yapılmış olması, uluslararası camiada yargı bağımsızlığı ve AYM'nin etkililiği noktasında olumsuz sonuçlar doğurma potansiyelini haizdir. Bu yönüyle Türk yargısının sorgulanır kılınması, hem ulusal hem de uluslararası camiada Türk yargı sisteminin zayıf ve kırılğan şeklinde algılanmasına sebep olabilecektir. Bu ise hiç kimsenin yararına olmayacaktır. Bu potansiyel olumsuz sonuçlardan en önemlisi, AYM bireysel başvuru yolunun etkililiğinin sorgulanabilir kılınmasıdır.

Hak ihlaline yönelik kanun koyucu tarafından öngörülen idari ve yargısal yolların tüketilmesi ve sonuç elde edilememesi neticesinde son çare olarak AYM'ye bireysel başvuruda bulunulabilir.¹³ AİHM'ye başvurunun ön koşullarından birisi de bu kapsamda iç hukuk yolunun

¹³ Ünver/Hakeri, Cilt III, s. 2549; Centel/Zafer, s. 979-981.

tüketilmiş olmasıdır.¹⁴ Ancak iç hukuk yollarının etkisiz olması hâlinde AİHM bu koşulun varlığını göz ardı edip esasa yönelik doğrudan inceleme gerçekleştirmektedir. Özellikle bireysel başvuru yolunun etkisiz olması başvurunun kabul edilebilirliği noktasında aranan bu koşulu bertaraf etmektedir.¹⁵ Tüketilmesi beklenen yolların sorunun çözümü noktasında makul bir başarı ve çözüm tarzı sunabilecek yeterlikte olması gerekmektedir.¹⁶ AİHM de *Fil LLC v. Ermenistan* kararında¹⁷, AİHM'nin Sözleşmenin 13. maddesinin özünün, Sözleşme'de yer alan hak ve özgürlüklerin ne şekilde güvence altına alındığı önem arz etmeksizin ulusal düzeyde korunmasını ve ihlalin giderilmesini sağlayacak bir hukuk yolunun mevcudiyetini güvence altına aldığını vurguladığını ifade etmiştir.¹⁸

İç hukuk yollarının tüketilmesi şartı kapsamında AİHM bireysel başvurunun ikincillik¹⁹ özelliğinin istisnası olan iç hukuk yollarının etkisizliğine bağlı doğrudan AİHM'ye başvuru imkânı, bir ülkenin hukuk düzeninde görünüşte adillığe büyük zarar verme potansiyelini

¹⁴ Centel/Zafer, s. 979-980.

¹⁵ Sevtap Yokuş, "Türkiye'den Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne Başvuruda İç Hukuk Yolu Olarak Anayasa Mahkemesi", İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2, 2016, 33-50, s. 37.

¹⁶ Ünver/Hakeri, s. 25.49

¹⁷ Başvuru No: 18526/13, Tarih: 31/04/2019, §§ 46.

¹⁸ Etkili başvuru hakkının düzenlendiği 13. madde "Sözleşme'deki hak ve özgürlüklerin iç hukuk düzeninde ne şekilde güvence altına alınmış olurlarsa olsunlar, özlerinin uygulanması için ulusal düzeyde bir hukuk yolunun mevcudiyetini" güvence altına alır. AİHM *Soering/Birleşik Krallık* Kararı, Başvuru No:14038/ 88, Tarih: 7.7.1989. Cristina Teleki, *Due Process and Fair Trial in EU Competition Law*, Brill/Nijhoff, Boston, 2021, s. 279.

¹⁹ İç hukuk yollarının tüketilmesi şartı kapsamında ikincillik ilkesi, uluslararası örgütlerin tali ve tamamlayıcı niteliğini teyit eden bir uluslararası hukuk ilkesidir. Angel Gabriel Cabrera Silva "The Exhaustion of Domestic Remedies And The Notion Of An Early Stage in The Case of Brewer Carías. Is The Inter-American Human Rights System At Risk?", *Mexican Law Review*, Cilt: 8, Sayı: 2, 2016, 151-168, s. 155.

haizdir. AİHM'nin ikincilik özelliğinin bertaraf edilmesi, o hukuk sisteminin adil işleyip işlemediği noktasında da büyük bir eleştiridir.²⁰

Anayasa Mahkemesi kararlarının uygulanmaması ve hatta üyelerin, herkes için bağlayıcı nitelikte verdikleri karar kapsamında suç duyurusuna muhatap olmaları, AYM'nin bireysel başvuru yolunun özellikle benzer nitelikteki başvurularda etkisiz nitelikte görülmesi tehlikesi doğurabilecektir. AYM kararlarının uygulanmaması ayrı bir konu olarak değerini korumakla birlikte AYM üyelerini, yargı yetkisini kullanmaları noktasında suç duyurusuna muhatap kılmak başlı başına bir ülkenin yargı teşkilatına olan güveni sarsıcı ve zedeleyici nitelikte olmasıyla büyük bir tehlike arz etmektedir. Türk yargı sisteminin görünüşte adilliğini, AYM üyeleri hakkında suç duyurusunda bulunmakla hem ulusal hem de uluslararası alanda eleştiriye konu etmek doğru olmayacaktır.²¹

AİHM; Aydın ve Diğerleri/Türkiye²² kararında başvuranların, şikâyetlerine ilişkin Türkiye'de telafi imkânı sağlayabilecek etkin bir iç hukuk yolu olmadığını ve sadece teoride mevcut olan hukuk yollarının tüketilmesinin kendilerinden beklenemeyeceğine yönelik iddialarını incelemiştir. AİHM, başvuranların, Akdılar ve Diğerleri/Türkiye kararına atıfta bulunarak, kendi özel koşulları göz önünde bulundurulduğunda iç hukuk yollarının etkisiz kaldığını ve bu sebeple

²⁰ “Devletler, kendi hukuk sistemleri aracılığıyla meseleleri düzeltme fırsatı bulmadan önce, eylemlerinden dolayı uluslararası bir organ önünde hesap vermekten muaf tutulurlar. Bu kural, Sözleşme'nin 13. maddesinde düzenlenen ve Sözleşme hükümlerinin ulusal hukuka dahil edilip edilmediğine bakılmaksızın, iddia edilen ihlalle ilgili olarak ulusal sistemde etkili bir hukuk yolunun mevcut olduğu varsayımına dayanmaktadır. Böylece Sözleşme tarafından oluşturulan koruma mekanizmasının, insan haklarını koruyan ulusal sistemlere ikincil nitelikte olması, ilkenin önemli bir yönünü sergilemektedir.” AİHM, Akdılar ve Diğerleri/Türkiye Başvurusu, Başvuru No: 21893/93 ve Tarih: 16/09/1996.

²¹ Dış basında bu husus “eşi benzeri görülmemiş bir adım” olarak değerlendirilmiştir. Reuters, “Turkey's top appeals court files complaint against constitutional court judges”, 8 Kasım 2023, <https://www.reuters.com/world/middle-east/turkeys-top-appeals-court-files-complaint-against-constitutional-court-judges-2023-11-08/> Erişim Tarihi: 30.1.2024

²² Başvuru No: 63130/15, 63133/15 vd., ve Tarih: 12/03/2019, §§ 61-67.

söz konusu koşulların kendilerini mevcut iç hukuk yollarını tüketme zorunluluğundan muaf tuttuğu iddiasının temeli olduğuna hükmetmiştir. Ancak Türkiye’de iç hukuk yollarının etkisiz olduğuna hükmetmemiş, iddiayı temelden yoksun bulmamıştır. Sözleşmeciler Devletlerin, sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerini uygulamaları konusuna ilişkin nihai denetim yetkisinin devam ettiğini vurgulamıştır. AİHM; Anayasa Mahkemesi’ne başvuranlar tarafından yapılan bireysel başvuruların incelenmesinin usule uygun olmayan bir şekilde uzatılması ya da şikâyetlerin Sözleşmenin ilgili hükümlerinin gerekliliklerine uygun olarak incelenmemesi gibi daha sonradan meydana gelen gelişmelerin, Anayasa Mahkemesi’ne bireysel başvuru yolunun etkili olduğuna dair bir şüphe yaratması hâlinde bu durumun başvuranları AİHM’ye yeni bir başvuru yapmaktan alıkoyamayacağını ifade etmiştir. Bu kararıyla AİHM, AYM’ye bireysel başvurunun somut dava özelinde etkili bir başvuru yolu olduğuna karar vermiştir. Ancak yine de etkisizlik ile ilgili bir veriye ulaştığında bu yolun etkisiz olarak değerlendirilebileceğini ve doğrudan AİHM’ye başvuru yapılabileceğini serh düşmüştür. Bu karar, AYM üyeleri hakkında suç duyurusunda bulunulmasının ileride AYM’ye bireysel başvuru yolunun etkisiz olup olmadığı incelemesinde Türkiye aleyhine kullanılabilecek bir veri niteliği taşıdığının göstergesidir. Böylece AİHM’nin herhangi bir somut olayda etkililik iddiasını incelerken bu hususu bir argüman olarak kullanıp benzer diğer taleplerde de AYM’ye başvuru yolunun artık etkisiz olduğu yargısına varma tehlikesi, her zaman için önemli bir sorun olarak karşımıza çıkabilecektir.

Ayrı bir çalışmanın konusunu oluşturmakla beraber AYM’nin özellikle hükmün açıklanmasının geriye bırakılması kurumunu uygulamadaki hatalar üzerinden değerlendirip hukuk dünyasından kaldırması gibi *Şerafettin Can Atalay 2* kararında varlık sebebini oluşturan Anayasa’yı eleştirmesi ve milletvekili dokunulmazlığının istisnası olan Anayasa m. 14 hükmünü göz ardı etmesinin yerinde olmadığı kanaatindeyiz. Ancak pozitif hukuk sistemimizde AYM’nin kararlarını eleştirmek dışında herhangi bir denetim mekanizması öngörülmüş değildir. Burada çözüm mercii Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) ve yürütmenin tek başına kendisi olan Cumhurbaşkanıdır. AYM’nin yargı yetkisini aştığı düşünülüyorsa

bunun çözümü Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığında aranmamalıdır. Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Anayasa m. 104/2 kapsamında anayasanın uygulanmasını ve Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını temin etmekle yükümlü Cumhurbaşkanı gerekli inisiyatifi almalı ve çözüm için bu makamlara başvurulmalıdır. Nihayetinde yürürlükte olan Anayasaya aykırı davranılmamalıdır.

SONUÇ

Anayasa m. 153/6 gereği Anayasa Mahkemesi kararları yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar. İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi (13 No'lu) ve Yargıtay 3. Ceza Dairesi açık Anayasa hükmü karşısında AYM kararına uymamıştır. AYM, her ne kadar tartışmalı kararlara imza atsa da (Hükmün açıklanmasının geriye bırakılması kurumunu uygulamadaki hatalar üzerinden eleştirip hukuk dünyasından kaldırmak ve Şerafettin Can Atalay 2 kararında milletvekili dokunulmazlığının istisnası kapsamında, kendi varlık sebebini oluşturan anayasayı yetkisi olmadığı hâlde eleştirip 14. maddeyi yok saymak gibi) pozitif hukuk sisteminde kararlarının uygulanması anayasal ve yasal bir gerekliliktir. Bu konu başlı başına ayrı bir çalışma konusu oluşturmaktaysa da çalışmamız ile irtibatlıdır.

Yargı yetkisinin kullanımı noktasında AYM üyeleri hakkında suç duyurusunda bulunulmuş olmasının hukuk sistemimizde birçok sorunu beraberinde getirdiği görülmektedir. Öncelikle suç duyurusunda fiilin hangi suçu oluşturduğu ve AYM üyelerinin ne ile suçlandığının kamuoyu tarafından bilinmesi, kamu yararınaadır. Ancak Yargıtay bu noktada sadece AYM'nin yargı yetkisini aştığı ve yargısal aktivizm yaptığına yönelik değerlendirmelerini ifade etmekle yetinmiştir. İkinci olarak özel soruşturma usulünde suç duyurusunun yapılacağı makamın hatalı belirlenmesi söz konusudur. 6216 sayılı Kanun ve CMK m. 158 kapsamında suç duyurusunda bulunulacak ve soruşturma ile yetkili olacak olan makam Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı değil Anayasa Mahkemesi Başkanlığıdır. Üçüncü olarak yapılan suç duyurusunun özel soruşturma usulünü yürütmede etkisizliği ve kanun koyucunun söz konusu özel soruşturma usulünü düzenlerken kanun koyuculuk ödevinin bir gereği olarak ileri görüşlülük sergileyememesi gündeme

gelmektedir. Çok sayıda AYM üyesi hakkında suç duyurusunda bulunulması ihtimalinde 6216 sayılı Kanuna göre Soruşturma Kurulunun teşekkülünün mümkün olamaması dikkat çekicidir. AYM Genel Kurulunun toplantı yeter sayısının on üye olması, bu usulün etkili bir şekilde işlemesini engellemektedir. İlaveten söz konusu usul, aynı kurum içinde çalışan kişilerin birbirleri hakkında muhakeme işlemleri yürütmede yetkili kılınması noktasında AİHM'nin belirlediği etkili soruşturma yükümlülüğünde bağımsızlık ve tarafsızlık kriteriyle açıkça çelişmektedir.

Son olarak AYM üyeleri için suç duyurusunda bulunulması, bu aşamadan itibaren benzer olaylarda AİHM'ne başvuruda iç hukuk yollarının tüketilmesi şartının aranmaması sonucunu doğurabilecektir. Bu tehlike artık AYM'nin etkili bir başvuru yolu olmadığı değerlendirmesiyle AİHS'de düzenlenen hakların ihlalinde AİHM'ye bireysel başvuru yoluna doğrudan gidebilme imkânı verebilir. Bu ise ulusal ve uluslararası camiada Türk halkının zararına ve Türk yargısının görünüşte adilliğine hanel getirecek nitelikte bir sonuç doğurabilecektir. AYM'nin yargı yetkisini aştığı düşünülüyorsa bunun çözümü Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığında değer Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Anayasa m. 104/2 kapsamında anayasanın uygulanmasını ve Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını temin etmekle yükümlü Cumhurbaşkanındadır. Böylesi yüksek mahkeme üyeleri hakkında yargı yetkisinin kullanımı noktasında suç duyurusu gibi işlemler yüksek yargı mercileri arası güç yarışı gibi algılanabilecek ve bu husus kimsenin yararına olmayacaktır.

EXTENDED SUMMARY

In the decision of Şerafettin Can ATALAY 2, the Constitutional Court ruled with a majority of votes that the right to be elected and to engage in political activities guaranteed under art. 67 of the Constitution and the right to personal liberty and security guaranteed under art. 19 of the Constitution were violated for the applicant who applied for individual application upon his request to benefit from parliamentary immunity was not fulfilled. In the case that constitutes the basis for the decision of the 3rd Chamber for Criminal Matters of the Court of Cassation numbered 2023/12611 File no., 2023/Other issues and 8.11.2023 dated, the decision of the Constitutional Court on the violation of rights (Şerafettin Can ATALAY 2) upon the individual application of Şerafettin Can ATALAY to the Constitutional Court was subject to examination. The 3rd Chamber for Criminal Matters of the Court of Cassation has decided not to comply with the Constitutional Court's ruling in the Şerafettin Can ATALAY 2 judgment on retrial to benefit from parliamentary immunity. This decision, the 3rd Chamber for Criminal Matters of the Court of Cassation filed a criminal complaint with the Chief Public Prosecutor's Office of the Court of Cassation against the members who voted on the violation of rights in the Şerafettin Can ATALAY 2 application, on the grounds that the Constitutional Court unlawfully exceeded the limits of its jurisdiction by violating the provisions of the Constitution and engaged in judicial activism. This decision of the Court of Cassation raises many questions and problems. This study is based on four main questions. First of all, it has been discussed whether the alleged criminal act should be clearly stated when filing a criminal complaint against the members of the Constitutional Court. In its decision, the 3rd Chamber for Criminal Matters of the Court of Cassation merely expressed its assessment that the Constitutional Court exceeded its judicial authority and engaged in judicial activism, but did not explicitly state the fact of the crime. It has been concluded that it is in the public interest that the public should know what crime the incident subject to the criminal complaint constitutes and what the members of the Constitutional Court are accused of. Secondly, in special investigation procedures regulated in the legislation, such as the investigation of the members of the Constitutional Court, an answer was sought to the question to which authority the criminal complaint should be filed. In the case

of the members of the Constitutional Court, it was investigated to which authority the criminal complaint should be filed. Considering that the Chief Public Prosecutor's Office of the Court of Cassation is not a super prosecutor's office or a prosecutor's office of Türkiye, it has been concluded that the authority that will be authorized to file a criminal complaint and conduct an investigation within the scope of Law No. 6216 and art. 158 of the Criminal Procedure Code is the Presidency of the Constitutional Court, not the Chief Public Prosecutor's Office of the Court of Cassation. Thirdly, the manner in which the investigation of the members of the Constitutional Court should be conducted is analyzed. Within the scope of the regulations in the legislation, attention was drawn to the ineffectiveness of the criminal complaint in conducting the special investigation procedure for the members of Constitutional Court and the failure of the legislator to exhibit farsightedness as a nomothete obligation while regulating the special investigation procedure in question. When criminal complaints are filed against a large number of Constitutional Court members, it is not possible to form an Inquiry Board according to Law no. 6216. Accordingly, it was concluded that the fact that the quorum of the General Assembly of the Constitutional Court is ten members prevents the effective functioning of this procedure and that this procedure clearly contradicts the criterion of independence and impartiality in the obligation of effective investigation set by the ECtHR in terms of authorizing persons working within the same institution to conduct judicial proceedings against each other. Finally, it sought answers to the questions of what potential problems the criminal complaint filed by the 3rd Chamber for Criminal Matters of the Court of Cassation against the members of the Constitutional Court would cause in a society that has adopted the rule of law principle and in the international community. With this criminal complaint, attention has been drawn to the danger that, from this stage onwards, the requirement of exhaustion of domestic remedies in the application to the European Court of Human Rights in similar cases may not be required. It is concluded that this danger may result in the harm of the Turkish people and the pseudo-fairness of the Turkish judiciary in the national and international community and that if it is considered that the Constitutional Court has exceeded its jurisdiction, the solution is not in the Chief Public Prosecutor's Office of the Court of Cassation, but in the Grand National Assembly of Turkey and the President of the Republic, who is obliged to ensure the implementation of the Constitution and the orderly and

harmonious functioning of the State organs within the scope of art. 104/2 of the Constitution. It has been argued that procedures such as criminal complaints against members of the supreme court in the exercise of judicial power may be perceived as a power struggle between the supreme judicial authorities, and that this may harm pseudo-fairness.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Peer-Review: Externes Peer-Review-Verfahren.

Interessenkonflikt: Der/die Autorinnen unterliegt/unterliegen keinem Interessenkonflikt.

Finanzielle Unterstützung: Der/die Autorinnen erklärt/en, dass diese Studie keine finanzielle Unterstützung erhalten hat.

KAYNAKLAR

- CABRERA SILVA Angel Gabriel, "The Exhaustion Of Domestic Remedies And The Notion Of An Early Stage in The Case of Brewer Carías. Is The Inter-American Human Rights System At Risk?", Mexican Law Review, Cilt: 8, Sayı: 2, 2016, 151-168.
- CENTEL, Nur/ZAFER Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Yayınevi, İstanbul, 2022.
- DÜLGER Murat Volkan ve TAŞKIN Şaban Cankat, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınları, Ankara, 2023.
- GÜRÜHAN Caner/PERKTAŞ-YAVUZ Hatice/SOFUOĞLU H. Emre, "Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda İddianame Yerine Geçen Belge Kavramı", Yargıtay Dergisi, Cilt: 48, Sayı: 2, 2022, 435-532.
- MAHMUTOĞLU Fatih Selami/KARADENİZ Serra, Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler Şerhi, Beta Yayınları, İstanbul, 2021.
- TELEKİ Cristina, Due Process and Fair Trial in EU Competition Law, Brill/Nijhoff, Boston, 2021.
- TOROSLU Nevzat/FEYZİOĞLU Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, Savaş Yayınevi, Ankara, 2019.
- ÜNVER Yener/HAKERİ Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt III, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023.
- ÜNVER Yener/HAKERİ Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- YOKUŞ Sevtap "Türkiye'den Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne Başvuruda İç Hukuk Yolu Olarak Anayasa Mahkemesi", İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2, 2016, 33-50.
- YURTCAN Erdener, Ceza Muhakemesi Şerhi, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019.

Çevrimiçi Kaynaklar

Reuters, “Turkey's top appeals court files complaint against constitutional court judges”, 8 Kasım 2023, <https://www.reuters.com/world/middle-east/turkeys-top-appeals-court-files-complaint-against-constitutional-court-judges-2023-11-08/> Erişim Tarihi: 30.1.2024

